

*Concursul Interjudețean de Surprize și Dificultăți Stilistice
„Mihail Sebastian” – Ediția a XXII-a*

Clasa a IX-a

Creează portretul personajului din romanul „Craii de Curtea-Veche”, de Mateiu Caragiale, preluând, comparativ, elemente din ambele fragmente (liric-epic), într-un eseu de circa 400 de cuvinte.

TRÂNTORUL

În trândavă-aromeală stă tolănit grecește
Urmașul lor. Urât e, bondoc, șasiu, peltic.
El antereu alb poartă, metanii și ișlic.
În puf, în blăni și-n șaluri se-ngrașă și dospește.

Și gura-i strâmbă numai măscări bolborosește.
E putred, deși tânăr: sărmanu-a fost de mic
Crescut pe mâini străine. El joacă din buric,
Înjură, se răzgâie și râde-apoi proteste.

Îl leagănă maneaua, e veșnic beat de vutcă,
Să-ncalece i-e frică, pe brațe-l duc la butcă;
Dar, el, ce os de Domn e și viță de-Împărat,

Ades, făr' să-și dea seama, își mângâie hangerul,
Și când în fața morții odată s-a aflat,
În trântorul becisnic s-a deșteptat boerul.

Gore Pirgu era o lichea fără seamăn și fără pereche. Nesăratele lui giumbușlucuri de soitar obraznic îi scosese ră faima de băiat deștept, la care se adăogase — de ce nu se știe — și aceea de băiat bun, deși bun nu era decât de rele. Acest chimiță avea un suflet de hengher și de cioclu. De mic stricat până la măduvă, giolar, rișcar, slujnicar, înhăitat cu toți codoșii și măsluitorii, fusese Veniaminul cafenelei „Cazes“ și Cherubinul caselor de întâlnire. Mi-a fost silă să cercetez mai cu de-amănuntul ițele acestei firi uscate și triste care simțea o atragere bolnavă numai pentru ce e murdar și putred. Pirgu avea în sânge dorul vieții de dezvățare țigănească de odinioară de la noi, cu dragostele la mahala, chefurile la mănăstiri, cântecele fără perdea, scârboșeniile și mășcărilor. Cu jocul de cărți ce-i slujea de meserie și cu boalele lumești ce-l istoviseră înainte de vreme, acestea erau singurele lucruri de cari știa să vorbească, întocmindu-i tot temeiul hazului cu care le încânta celor ce-i prețuiau dobitocia. Și totuși pe altcineva nu găsisese ca să și-l facătovarăș Pașadia care, de altmintreli, îl desprețuia fâțiș, jicnindu-l și umilindu-l fără cruțare de câte ori se iveau prilejul.

— Vezi, te rog, îmi zise el, nu-l lăsa pe vecinul dumitale să se sinucidă; uite-l, înghite cuțitul.

Într-adevăr, plin de zel, Gorică lucra în cega rasol cu cuțitul, tăvălea bucata prin maioneză și, tot cu cuțitul, o băga adânc în gură. Mă făcui că nu văd, nu aud. Pantazi se aplecă să caute ceva sub masă.

— În preceptele sale, urmă Pașadia, buna creștere elementară glăsuiește: nici cuțitul în legume și pește, nici furculița în brânză și, nici într-un fel cuțitul în gură. Dar asta de, pentru oameni fini, feciori de boier, nu pentru mitocani, adunătură. Să faci rămătorul să bea apă din fedeleș!

Pentru Pirgu, care se credea neîntrecut în cunoașterea obiceiurilor lumii înalte, nu se putea înfruntare mai sângeroasă. Se reculese însă repede și-i răspunse țanțoș lui Pașadia că avea să-l desființeze.

— Să mă slăbești cu mofturi de-astea, se rățoi el, că altfel întorc foaia. Ai îmbătrânit nebun...

Ca să împece lucrurile, Pantazi porunci să se destupe șampania ce, după datina meselor noastre, se sluji în pahare mari. Pirgu nu lăsa să i se toarne decât un deget, peste care adăogă aproape o litră de apă minerală, niște borviz ușor. Din tuspătru era singurul care nu ducea la băutură, se putea spune chiar că mai mult se făcea că bea, umflându-se cu șprițuri cu sifon, cu sifon albastru. I se întâmpla rar totuși să nu fie beat de dimineață și când se chirchilea se ținea de tot soiul de pozne, după săvârșirea cărora, nițel obraz să fi avut numai, ar fi trebuit să-i fie rușine să mai dea ochi cu lumea.

Închinând într-un glas în sănătatea lui Pantazi, iubitul nostru oaspe, sorbirăm cu deliciu din băutura înviorătoare. Pirgu își muie doar buzele și se strâmbă.

— Șampania fără muieri, bombăni el, nu face două parale.

[...]

— Ia mai lăsați, nene, ciubucile astea, ne întrerupea sastisit Pirgu, să mai vorbim și de muieri.

Știam atunci că nici gâlceava nu era departe. Pașadia îi tăgăduia lui Pirgu în ce privește sexul gingaș orice fel de pricepere. Nu cu mai puțină tărie, la rândul său, Pirgu susținea că în materie de dame Pașadia era nul. Să fi judecat după femeile pe care Pirgu i le aducea lui Pașadia, oricine ar fi fost de părerea acestuia din urmă: numai otrăvuri, rable de pripas, trezitură și răsuflătură — o adevărată jale. Dar pentru ce atunci Pașadia care, cu banii ce-l țineau, ar fi putut să-și plătească tot ce era mai trufanda pe piață se mulțumea cu ele lăsând să-și bată așa neomenos joc de el Pirgu căruia numai gustul nu-i lipsea. Vechi copoi, Gorică dibuia, pe la mahala, fete vrednice să slujească de izvod de frumusețe, le momea cu vedenia unei vieți ușoare și bogate, le sprijinea întâii pași pe poteca vițiului cu părintească grijă și, ca un adevărat părinte, nici nu se atingea de ele. Cu totul altceva îi plăcea lui.

Simțurile sale, ce arătau respingere tocmai de ce e venust și pur, nu se mai deșteptau decât la beție și atunci îi trebuiau femei schiloade, știrbe, cocoșate sau borțoase și mai ales peste măsură de grase și de trupeșe, huidume și namile rupând cântarul la Sfântul Gheorghe, geamale, baldăre, balcâze. Iar de greșoșeniile la cari se deda cu ele, vorbea atât de zdrențaros încât ar fi făcut să se rușineze, dacă l-ar fi înțeles, porcii, chiar și maimuțele.

— Nu scuipați, rânjea el, că-i piere gustul. Ce vreți dacă am boală, dambla?

Abia se potoleau lucrurile că, din chiar senin, izbucnea al doilea rând de ceartă. Pentru nimic, Pașadia n-ar fi scăpat prilejul de a ponegri ce era românesc. Pantazi îi lua întotdeauna parte, dar fără pornire; la unul era înverșunarea împotriva unei ființe iubite care-l trădase, la celălalt numai disprețul față de o rudă săracă. În schimb, Pirgu ajungea să se mire el singur cât era de patriot și nu pot să uit cum, mergând odată să-l iau de la o adunare de cioclovine îmbrăcate toate în port național, dar fără a vorbi una boabă românește, m-am

crucit și eu, ca de altă aia, când l-am văzut, dulce păstoraș al Carpaților, cu cavatul în brâu, învârtind o bătută zuralie cu teozoafa Papura Jilava. Decât să-și audă terfelită biata țărișoară, mai bine se lipsea de toate, se scula și ne părăsea, pentru scurtă vreme însă, deoarece se întorcea întotdeauna și niciodată singur. Însoțitorii și-i dejuga, fără să mai ceară incuviințare, de-a dreptul la masa noastră, la care, în chipul acesta, în mai puțin de o lună, am văzut perindându-se tot ce Bucureștii avea mai năbădăios, mai zănatic, mai teșmenit

și defăimat — jegul, lepra și trântii societății. Pierdut, ca de obicei, în aburoasa-i visare, Pantazi nici nu-i băga în seamă, era de mirare numai cum Pașadia, omul atât de țâfnos, nu-i respingea, ba dimpotrivă: îi cinstea, le întindea chiar mâna și, după oarecari întrebări ce le punea unora cu meșteșug, trăda a nu fi fost tocmai așa străin de ce se petrecea pe lume cum își da aerul.

Texte extrase din opera lui Mateiu Caragiale

***Concursul Interjudețean de Surprize și Dificultăți Stilistice
„Mihail Sebastian” – Ediția a XXII-a***

Clasa a X-a

Creează portretul personajului din romanul „Craii de Curtea-Veche”, de Mateiu Caragiale, preluând, comparativ, elemente din ambele fragmente (liric-epic), într-un eseu de circa 400 de cuvinte.

ÎNȚELEPTUL

„Bea voios și ospăta...”

El de mărimi deșerte, de faimă, nu visează,
Domnia n-o râvnește, de curte stă străin.
Ca dânsul nimeni altul bun nu e, nici blajin,
Pe toți îi miluiește, cunună, creștinează.

Dar armele iubește și caii, des vânează,
Și-mbelșugata-i viață își toarce firul lin,
Mărinimos și darnic, cu cugetul senin,
El tot mereu petrece și bea și ospătează.

Așa un veac trăit-a, voios și înțelept,
Și când l-au dus în raclă cu mâinile pe piept,
L-a plâns ca pe-un părinte mulțimea-ndurerată;

Și dacă cronicarii uitării-l hărăzesc,
În cântece-amintirea-i e de popor păstrată,
Și tainic pe mormântu-i bătrânii ulmi șoptesc.

Paşadia era un luceafăr. Un joc al întâmplării îl înzestraseră cu una din alcătuirile cele mai desăvârşite ce poate avea creierul omenesc. Am cunoscut de aproape o bună parte din aceia ce sunt socotiţi ca faime ale ţării; la foarte puţini însă dintr-înşii am văzut laolaltă şi aşa minunat cumpănite atâtea înalte însuşiri ca la acest nedreptăţit ce, de voie, din viaţă, se hărăzise singur uitării. Şi nu ştiu un al doilea care să fi stârnit împotriva-i atâtea oarbe duşmării.

Auzisem că aceasta şi-o datora în parte înfăţişării. Ce frumos cap avea totuşi! Într-însul aţipea ceva neliniştitor, atâta patimă înfrânată, atâta trufie aprigă şi haină învrăjbire se destăinuiau în trăsăturile feţei sale veştede, în cuta sastisită a buzelor, în puterea nărilor, în acea privire tulbure între pleoapele grele. Iar din ce spunea, cu un glas tărăgănat şi surd, se desprindea, cu amărăciune, o adâncă silă.

Viaţa lui, din istoria căreia i se întâmpla rar să dezvăluie ceva, fusese o crâncenă luptă începută de timpuriu. Ieşit din oameni cu vază şi stare, fusese oropsit de la naştere, crescut pe mâini străine, surghiunit apoi în străinătate la învăţătură. Întors în ţară, se văzuse jefuit de ai săi, înlăturat, hărţuit, prigonit şi trădat de toată lumea. Ce nu se uneltise împotriva lui? Cu ce strigătoare nedreptate îi fuseseră întâmpinate lucrările, truda de zi şi noapte a jertfitei sale tinereţi, cum se învoiseră cu toţii să-l îngroape sub tăcere! Din grelele încercări de tot soiul prin cari trecuse atâtea ani de restrişte şi cari ar fi doborât un uriaş, această făptură de fier ieşise călită de două ori. Paşadia nu fusese omul resemnării, încrederea în sine şi sângele rece nu-l părăsiseră în cele mai negre clipe; statornic în urmărirea ţelului, el înfrânsese vitregia împrejurărilor, o întorsese cu dibăcie în folosul său. Ca dânsul nimeni nu ştiuse să aştepte şi să rabde, neclintit el pândise norocul la răspântie, îl înşfăcase şi-l siluise ca să-i poată smulge ceea ce, în chip firesc, i s-ar fi cuvenit de la început fără caznă şi zbucium. Odată ajuns se întrecuse, luase văzul tutulor, îi uluise şi-şi făcuse, jugănar cumplit dar cu mânuşi, toate mendrele. Calea măririlor i se deschidea largă, netedă, acum însă, că putea năzui la orice, nu mai voi el nimic şi se retrase. Presupuneam că la temelia acestei hotărâri ciudate a fost întrucâtva şi teama de sine însuşi, fiindcă, sub învelişul de gheaţă din afară, Paşadia

ascundea o fire pătimasă, întortocheată, tenebroasă care, cu toată stăpânirea, se trăda adesea în scăpărări de cinism. Cu veninul ce se îngrămădise în inima sa împietrită, puterea l-ar fi făcut lesne primejdios. Şi nici o încredere la el în virtute, în cinste, în bine, nici o milă sau îngăduială pentru slăbiciunile omeneşti de cari arăta a fi cu totul străin.

Retragerea sa din politică mirase mai puţin totuşi decât schimbarea ce se petrecuse în felul său de trai. La vârsta când la alţii începe pocăinţa, el, care totdeauna slujise de pildă vie de cumpătare, se năpustise deodată la desfrâu. Era aceasta darea pe faţă a unei vieţi ce dusesese şi până atunci în întuneric, sau reluarea unor vechi deprinderi de cari râvna de a izbuti îl făcuseră să se dezbrace un lung şir de ani? — căci firesc nu era ca o asemenea năpârleală să fi avut loc de azi pe mâine. Cum, nu ştiu, rar însă mi s-a întâmplat să văd jucător aşa frumos, cari aşa ahtiat, băutor aşa măreţ. Dar se putea oare spune că decăzuse? Nicidecum. De o sobră eleganţă, plin de demnitate în port şi vorbite, el rămăsese apusean şi om de lume până în vârful unghiilor. Ca să prezideze o înaltă Adunare sau o Academie, altul nu s-ar fi găsit mai potrivit. Cineva care nu l-ar fi cunoscut, văzându-l trecând seara, când ieşea, ţeapăn şi grav, cu trăsura la pas după el, pentru nimic n-ar fi voit să creadă în ce murdărie şi josnice locuri mergea acel impunător domn să se înfunde până la ziuă.

Pentru mine, priveliștea acelei vieți avea ceva copleșitor, în ea bănuiam că se desfășura o întunecată dramă sufletească a cărei taină rămânea nepătrunsă.

Dacă, încercând a reda întrucâtva trăsurile acestui nobil chip, am stăruit atât, e pentru că n-am voit că scap prilejul de a-l face să re trăiască înaintea ochilor mei, amintirea lui fiindu-mi scumpă. Deosebit de cutreierătorul culcușurilor de noapte ale destrăbălării bucureștene, în Pașadia, eu am cunoscut un alt om. Dar pe acela îl întâlneam aiurea. La câțiva pași de Podul Mogoșoaiei, într-o uliță singuratică, în umbra unei bătrâne grădini fără flori, se ridica, neprimitoare și posomorâtă, o casă veche. Eram unul din rarii privilegiați ce treceau pragul acelei bogate locuințe unde, până în cel din urmă ungher, se resfrângea, sever, sufletul stăpânului.

Îl găseam în odaia lui de lucru, lăcaș de liniște și de reculegere, în care nimic nu pătrundea din lumea din afară. În acea încăpere, căptușită cu postav de fața iascăi și înconjurată peste tot de dulapuri ferecate în pereți, cu geamurile perdeluite, câte neuitate ceasuri m-a ținut, pironit în jilț, convorbirea oaspelui. Miezoasă și cuprinzătoare, reținută și măiestrită, fără lăbărțări, razne și prisosuri, ea învăluia în mreje puternice, uimea, răpea, fermeca. Pașadia era deopotrivă meșter pe pană și în tinerețe zugrăvisse frumos. Era de necrezut cât citise. Istoria o cunoștea ca nimeni altul, ea desăvârșise la dânsul darul înăscut de a judeca fără să se înșele oamenii, multora pe atunci în plină înălțare el le-a prevăzut, apropiată, trista prăbușire și nu pot uita cum rostind cuvintele cobitoare ochii îi licăreau siniștri. Pașadia Măgureanu! Am privit ca un har al Proniei simpatia ce dânsul a avut pentru mine și mă mândresc de a fi ciracul acestui mare răzvrătit, atât de stoic, căruia din toate cusururile ce-i găsea lumea, nu mă învoiam a-i recunoaște decât unul singur — acela însă de neiertat: prieteșugul cu Gorică.

[...]

Și, în vreme ce seara pogora, iar convorbirea lâncezise, fără voie îmi trecea prin minte tot ce auzisem despre Pașadia. Pe socoteala lui se trâncănise atâta! Brusca lui trecere de la sărăcia lucie la avuție înfierbânta încă, după atâția ani, închipuirile: ba că era în slujba unei puteri străine, ba că pentru a nu da în vileag lucruri de mare gravitate i se plătea scump tăcerea — de altfel, în afară de acele case în care băgase la bani cu nemiluita nu i se cunoștea nici un soi de avere sub soare, nici izvor de câștig și doar căpetenie de tâlhari sau calpuzan nu era ca bunicu-său, ori de, mai știi minune. Se spunea iarăși că tocmai de la serdar i se trăgea procopseala. Ajuns în adânci bătrânețe, mult bogat și singur, acesta, simțind că i se apropie sfârșitul, își chemase nepotul la dânsul, în țara îndepărtată unde trăia cu nume schimbat și-l lăsase moștenitor. E drept că din încălcita cronică a vieții prietenului meu lipseau file, fuseseră ani întregi când se dase afund, nu-l mai zărise nimeni, îl crezuse lumea mort. Misterul în care-i plăcuse întotdeauna să se învăluie făcuse să iasă un alt rând de zvonuri; bunăoară se scornise că în zăvorâta sa locuință, împresurată de grădini, el ținea ascunsă, ori închisă, o femeie, o femeie nu în toate mințile; uneori noaptea, se auzeau venind din partea locului țipete. Un fapt divers — sinuciderea în împrejurări ciudate a unui cunoscut personaj bucareștean, a cărui soție întreținea, se zice, legături vinovate cu Pașadia — dase bârfelii înverșunate prilej să-și atingă culmea: se murmurase că, prins asupra faptului și încolțit, acesta nu se codise să adaoge la lanțul de nelegiuiri al neamului său o însângerată verigă. Asemenea istorii chiar de ar fi fost țesute în gherghef de adevăr nu m-ar fi interesat prea mult; mie ce-mi zgândărea curiozitatea era altceva, tocmai ceea ce scăpase tutulor celorlalți din vedere. Destul de des,

Pașadia spunea că pleacă pentru câteva zile la munte, dar care era acel tainic Horeb, de unde se întorcea cu puteri proaspete, nu știa, nici nu se întreba nimeni. Ar fi fost firesc să presupun că făptura oțelită care săptămâni întregi din douăzeci și patru de ceasuri dormea cel mult câte două și nici acelea în pat, mergea să caute în aerul balsamic al înălțimilor și în singurătatea lor adâncă pacea și odihna și mi-aș fi mărginit presupunerea la atât, dacă demult, fiind copil, n-aș fi auzit, la mătușa mea, de la o cocoană bătrână, cam rubedenie cu Pașadia, că acesta avea, în răstimpuri, furii, „pandalii“ groaznice, dar că, simțindu-le când îi vin, se-nchidea el singur înainte și sta ascuns până-i treceau. Între aceste lucruri se făcuse în capul meu o legătură la care nu mă puteam gândi fără să nu mă cutremur.

Ieșind de acolo cu Pantazi, găsii pentru întâia oară ciudat că despre acestălalt, omul care-mi păruse un prieten de când lumea și uneori chiar un alt eu-însumi, nu știam încă nici cum îl chema adevărat: în țiștul încununat ce se vedea pe unele din lucrurile sale, lipsea tocmai slova începătoare a numelui sub care era cunoscut. Nemulțumit eram însă departe de a fi; la plăcerea de a mă bucura de prietenia a două ființe atât de unice fiecare, s-adăoga aceea, pentru mine neprețuită, de a mă afla între două taine ce puse, ca două oglinzi, față-n față, s-adânceau fără sfârșit. Mă-ntrebam numai dacă din ele avea să mi se dezvăluie vreodată ceva?

[...]

Un prieten de când lumea, așa-mi păruse, deși înainte de anul acela — 1910 — nici nu-i bănuisem măcar ființa pe lume. Se ivise în București cam odată cu întâile frunze. De atunci îl întâlneam mereu și pretutindeni.

De la început îmi făcuse plăcere să-l văd, cu timpul căutasem chiar prilejul. Sunt ființe cari prin câte ceva, uneori fără a ști ce anume, deșteaptă în noi o vie curiozitate, ațâțându-ne închipuirea să făurească asupra-le mici romane. M-am muștră pentru slăbiciunea ce-am avut de asemenea ființe; nu destul de scump era s-o plătesc în pățania cu sir Aubrey de Vere? De data asta, peste curiozitate se altoia covârșitor un simțământ nou: o apropiere sufletească mergând până la înduioșare.

Să fi fost pentru că omul era așa de fermecător de trist? Cu puțință, la dânsul numai ochii spunând atâtea. Cam afundați sub bolta sprâncenelor și de-un albastru rar, privirea lor, nespus de dulce, părea a urmări înzăbrănită de nostalgie, amintirea unui vis.

Ei întineau straniu această făptură care nici altmintreli nu-și trăda vârsta, luminau fruntea senină, desăvârșeau înfățișarea nobilă ce-i întipărea mata paloare a feței smede și trase, prelungită de o țacălie moale ca mătasea porumbului a cărei coloare o avea chiar. Cam aceeași era și coloarea îmbrăcămintei ce purta de obicei, la dânsul moi, molatece, mlădioase fiind toate, și port, și mișcări, și grai. Era un obosit, un sfios sau un mare mândru. Totdeauna singur, el se strecura în viață aproape furișându-se, căutând a se pierde în gloată; era însă între aceasta și dânsul așa nepotrivire, că simplitatea sa dinafară, vădit voită pentru a trece nevătat în seamă, atingea tocmai scopul dimpotrivă, ajungea să fie bătătoare la ochi și-i da un aer și mai străin.

Străin totuși nu era. A român nu semăna iarăși: prea vorbea frumos românește, la fel ca franțuzește, poate ceva mai cu greutate. Fusesem adesea vecini de masă, azi la unul din birturile de frunte, mâine pe prispa vreunei cârciumi. Mulțumire simțeam de câte ori îl aveam aproape, locul însă unde tristețea lui afla în mine un răsunet atât de adânc încât îl făcea să-mi pară un alt eu-însumi era Cișmegiul, Cișmegiul de atunci, singuratic și lăsat în sălbăticie.

Sub înalții copaci, în amurg, necunoscutul își plimba melancolia. El pășea grav, sprijinindu-se în bățul său de cireș, străbătea încet aleiele, fumând, oprindu-se uneori dus pe gânduri. Dar cari puteau fi ele ca, năpădindu-l, să-l miște până la lacrimi?

Se înstelase de mult când, fără grabă, visătorul se îndură în sfârșit să plece. Mergea să cineze. Spre miezul nopții se înființa iar la vreun loc de băutură unde sta cât mai târziu, până la închidere. Mai zăbovea apoi pe uliți întru așteptarea zorilor.

Am spus că-l întâlneam peste tot. Într-atât mă deprinsesem cu el că o zi de se întâmpla să nu-l văd îi simțeam lipsa. Zărindu-l odată la gară, luând Aradul, m-a cuprins o părere de rău copilărească la gândul că ar fi plecat pentru totdeauna prietenul necunoscut, omul care privea cu ochi duioși cerul, copacii, florile, copiii...

L-aș fi uitat anevoie, amintirea fiindu-i strâns legată de Cișmegiu căruia îi rămăsesem credincios chiar în timpul marilor ploi ce au căzut înainte de ivirea cometei din acea vară. În apriga înviorare a verdeții bete de umezeală și pustie cu desăvârșire, grădina dezvelea spre seară, când se însenina vremelnice, frumuseți nebănuite. Și în cea mai minunată dintre seri, avui pe podul cel mare al lacului plăcuta surprindere de a-mi regăsi amicul.

Rezemat de șubredul parmaclâc, el își ațintea privira asupra albei scânteieri a luceafărului răsărind. Văzându-mă cu o ȋfigară aprinsă, veni să-mi ceară foc și focul acesta fu de ajuns ca să topească dintre noi orice gheață. Aflai că nici eu nu eram pentru dânsul un străin: ne întâlneam atât de des. Așteptase numai prilejul să-mi poată face cunoștința și mulțumea împăjurărilor că i-l dase tocmai în acea seară.

— În fața Frumosului, lămuri el, singurătatea devine apăsătoare și e o seară prea frumoasă, domnule, o seară de basm și de vis. Asemenea seri se întorc, zice-se; de demult, în taina lor le plăcea meșterilor cei vechi să întruchipeze unele legende sacre, rareori însă penelul celor mai iscusiți chiar a izbutit să le redea umbra limpede în toată albastra-i străvezime. E seara izgonirii Agarei, seara fugii în Egipt. Pare că, fascinată, vremea însăși își contenește mersul. Și în văzduhul fluid nici o adiere, în frunzișuri nici un murmur, pe luciul apei nici un fior...

Astăzi, după atâția ani, îmi pare că-l mai aud. Vorbea măsurat și rar, împrumutând spuselor cât de neînsemnate fermecul glasului său grav și cald pe care știa să-l mlădieze și să-l învăluie, să-l urce sau să-l coboare cu o fericită măiestrie. L-am însoțit ascultându-l cu o plăcere crescândă în umbra acelei seri aproape mistice căreia el îi resfrângea în ochi albastrul adânc și în întreagă făptura sa liniștea nesfârșită, nu m-am săturat să-l ascult toată noaptea. Dar, pentru câte avea de povestit, o singură noapte nu era de ajuns, așa că, despărțindu-ne, spre dimineață, am luat întâlnire pentru seara următoare când s-a petrecut la fel, și apoi iarăși și iar, fără întrerupere, în șir, aproape trei luni...

...din rarele plăcute ale vieții mele. Cu cât scădea ziua, ne întâlneam mai devreme, ne despărțeam mai târziu. Să nu mai fi fost zi de loc ca să fi rămas mereu împreună, rău nu mi-ar fi părut; cu dânsul nu mi s-ar fi urât o veșnicie. Ninic mai monoton totuși ca felul de a ne petrece timpul. Masa o prelungeam până spre miezul nopții, la vorbă pe care o urmam la aer liber, cutreierând, calmi peripateticieni, ulițe pustii prin mahalale necunoscute unde ne rătăceam adesea, uitam că ne aflăm în București. Uneori, la loc deschis, omul se oprea ca să privească îndelung cerul, din ce în ce mai frumos către toamnă și căruia-i cunoștea toate stelele. Când era vreme rea, mergeam la el acasă.

Locuia pe liniștita stradă a Modei, la catul al doilea al unei clădiri ce aparținea regelui Carol, la o franțuzoaică bătrână care-i închiriasse două încăperi, bogat mobilate în gustul greoi de acum cincizeci de ani, un salon în față și o odaie de dormit în fund, despărțite printr-un geamlâc înalt. La belșugul de abanos și de mahon, de mătăsării, de catifele și de oglinzi — acestea de toată frumusețea, fără ramă și cât peretele — iubirea de flori a chiriașului, împinsă la patimă, adăoga o nebunească risipă de trandafiri și de tiparoase ce, împreună cu lumânările pe care le găseam aprinse, în cele două candelabre de argint cu câte cinci ramuri, oricând am fi venit, puneau locuinței pecetea unui lux ales, alcătuiind oaspelui meu un cadru în așa armonie cu ființa sa că, amintirea mea, dintr-însul nu-l pot desprinde.

[...]

...sunt grec, urmă el, și nobil, mediteranean; cei mai vechi străbuni ce-mi cunosc erau, în suta a șaisprezecea, tâlhari de apă, oameni liberi și cutezători, vânturând după pradă mările în lung și-n larg, de la Iaffa la Baleare, de la Ragusa la Tripoli. Din Zuani cel roșu, prin doi din fiii săi, purced cele două ramuri ale neamului. Că la obârșie am fi barbari, cum s-a străduit să mă convingă când i-am fost oaspe în palatul său din Catania, capul ramurii siciliene, zisă cu pardosul, fiindcă la vechea noastră stemă: — pe scut sprijinit de monoceri înlănțuiți, în câmp albastru lebăda de argint, luîndu-și zborul cu gâtul străpuns de o săgeată purpurie — a adăogat, în cinstea unei înrudiri ilustre, în câmp de aur cu chenar de sângeap un pardos negru; că am fi fost normanzi, se prea poate, de vreme ce toți până la cei din urmă doi, el și cu mine, am păstrat ca însemne trainice de stirpe părul roșcat și ochi albaștri, dar netăgăduit rămâne numai că mă trag din corăbieri și e singura mea deșertăciune, căci dacă strămoșii ar fi pe alese, cum se cam obișnuiește la casele mari, pe cel dintâi l-aș voi tot corăbier; mi-ar plăcea să cobor din acel Thamus căruia odinioară, în pustietatea unei seri pe valuri, un glas tainic i-a poruncit să meargă să vestească moartea Marelui Pan. Încolo, nu mă fălesc cu nimic, nici chiar cu sângele vărsat sub flamurile Eteriei de ai mei, cei din ramura cu lebăda, ce de la Candia a trecut prin Fanar în Rusia și-n țările românești.

Dacă nu sunt însă eu mândru de neamul meu, el trebuie să fie de mine. Mai frumos nu se putea să sfârșească. Însușirile lui de mărinimie și de avânt, duhul de jertfă, imboldul firesc către ce e măreț, precum și acel anume lipici ce l-a ajutat să prindă și să se înalțe pretutindeni unde l-a purtat soarta, se îmbină la mine toate în așa desăvârșită armonie, mulțumită cred faptului că în vinele mele nu se învrăjbește sânge deosebit.

**Concursul Interjudețean de Surprize și Dificultăți Stilistice
„Mihail Sebastian” – Ediția a XXII-a**

Clasa a XI-a

**Comparați figura Penei Corcodușa din romanul „Craii de Curtea-
Veche”, de Mateiu Caragiale, cu cea a domnișoarei Hus din balada
omonimă a lui Ion Barbu, într-o compunere de circa 300 de cuvinte.**

Domnișoara Hus

b)

Este Domnișoara Hus,
(Carnaksi Mașală !)
Cu picioare ca pe fus,
Largi șalvari
Undeva.

Pentru ea cinci feciori
Pricopsiți, (ah ! beizadele),
Au tăiat cinci alți feciori
Ce-i făceau la bezele.
Și-au dansat cinci feciori
Pricopsiți, la ștreangul furcii ;
Ea danța
Acana
Cu muscalii și cu turcii ;

Pași agale
Cu pașale,
Pași bătuti
Cu arnăuți.
Sprinteni, spornici,
Cu polcovnici
De tot sprinteni,
De tot sus,
De strigau, pierduți, ibovnici :
— Ișală, domniță Hus !

d)

Sună noaptea, fund de tuci.
Tu ajungi, încaleci zidul,
Scoți din traistă trei lăptuci,
Piinea oacheșe, ca blidul.

Peste mlăștini somnul spulberi.
Duhul mlăștinii adie,
Un oraș se-ngroapă-n pulberi
Depărtat, ca de hirtie.

Și tu plîngi că Cel-de-sus
N-are grijă de sărace,
Că ți-e trupul frînt, răpus :
Nu e nimeni să-l îmbrace,

Lacrimi mari îți prind de gît
Lungi zorzoane de nebună.
Lasă, nu mai plînge-atît,
Șterge-ți ochii, te îmbună,

Uite colo : stele ies
Ca vărsatul și pojarul.
În răsad aprins și des,
Înșesat e Pălimarul ;

Uite, cerul a mișcat !
Plecăciuni îți face ție.
Fruntea cerul ți-a-nchinat
Amețit ca de beție ;

Cercuiții — ochii tăi —
Gem ca pietre-n tăvăluge,
Pe cînd guri de gol, în Văi
Înstelate, sus, îi suge.

Pantazi plăti, împărțind bacșișuri grase băieților și lăutarilor. Plecarăm. Dar la ieșire, trăsura închisă care îl aștepta pe Pașadia în ulicioara îngustă din fața birtului nu putu să miște înainte din pricina unui ghem de oameni ce, în râsete și țipete, se rostogoli până lângă noi. În mijlocul învălmășelii, urlând ca o fiară, o femeie se lupta cu trei vardiști țepeni ce abia puteau s-o dovedească. Pomenindu-ne cu ea aproape în brațe, tuspatru deterăm un pas înapoi.

Bătrână și veștejită, cu capul dezbrobodit și numai zdrențe toată, cu un picior desculț, ea părea, în turba-i cumplită, o făptură a iadului. Beată moartă, vărsase pe ea și o trecuse

neputința, ceea ce umplea de o bucurie nebună droaia de derbedei și de femei pierdute ce-i făceau alai strigând: „Pena! Pena Corcodușa!“

Băgai de seamă că Pantazi tresări deodată și păli. Dar, la vederea noastră, Corcodușa fu cuprinsă de o furie oarbă. Ce ne fu dat să auzim ar fi făcut să se cutremure inima cea mai păgână. Pirgu însuși rămase cu gura căscată.

— Ascultă cu atenție și memorizează, îi șopti Pașadia, ai ocazia să-ți completezi educația de acasă.

Vardiștii îndepărtară bețiva. Pantazi intrase în vorbă cu o fetiță ce, zâmbind, își ațintise tot timpul asupra acelei triste priveliști a nemerniciei omenești uitătura vioaie și semeață, întrebând-o dacă știa cine era ticăloasa bătrână care acum se trântise în mijlocul podului, ca ursul, și nu mai voia să se scoale.

— E Pena Corcodușa, răspunse fetița. S-a îmbătat iar. Când e trează e cumsecade, dar dacă se ciupește, face urât.

După ce-i strecură ceva în mână, Pantazi o mai descusu pe fată. Aflarăm că Pena trăia pe lângă Curtea-veche, sta la biserică la pangar, făcea treabă prin piață. Îndeletnicirea ei de căpetenie era să scalde morții. Fusesse și la balamuc mai demult.

Cu mare caznă vardiștii izbutiseră să o ridice. Când se văzu în picioare și dete iar cu ochii de noi, se zbârli din nou, gata să reia de-a capul prietenoasa-i întâmpinare, fiind însă smucită se înecă și glasul i se pierdu în bolboroseli.

— Crailor, ne mai strigă totuși. Crai de Curtea-Veche.

Vorbise prin ea oare altcineva, de altădată — cine știe? Dar ca această zicere uitată, demult scoasă din întrebuințare, nimic pe lume nu cred să-i fi putut face lui Pantazi atâta plăcere. I se luminase fața, nu se mai sătura de a o rosti.

— E într-adevăr, recunosc Pașadia, o asociație de cuvinte din cele mai fericite; lasă pe jos „Curtenii calului de spijă“, cu aceeași însemnare, din vremea lui Ludovic al treisprezecelea.

Are ceva ecvestru, mistic. Ar fi un minunat titlu pentru o carte.

— Nefericită Pena, murmură Pantazi cu melancolie, după un răstimp de tăcere, sărmană ființă, aș fi crezut eu să te mai întâlnesc? De câte nu-mi aduci aminte!

— Cum, o cunoști? întrebă mirat Pirgu.

— Da, e o istorie veche; o istorie de dragoste, și nu de toate zilele. Era pe vremea războiului din șaptezeci și șapte. Nu cred să fi pierit încă via amintire ce rușii au lăsat aici

femeilor, femeilor de toată teapa. A fost o curată nebunie. Pe rogojină, ca sub pologul de horbotă, ploaia de ruble acoperea lacome Danae. În București, muscalii aflaseră o Capua.

Cocoanele nu mai aveau ochi decât pentru ofițerii ruși. Dar acela după care turbaseră toate era Leuchtenberg-Beauharnais, frumosul Serghie, nepotul împăratului. Zadarnic însă așteptară

să-i cadă batista. Căci întâmplarea îl aruncase, din întâia noapte, în brațele unei femei de rând și din brațele acesteia nu s-a mai putut desprinde. Era o fată de mahala, nu prea tânără, puțin căruntă la tâmplă; o știam de la balurile mascate și de la grădinile de vară. Fermecul acestei ființe, de obicei posacă, mai mult ciudată decât frumoasă, îi sta în ochi, niște ochi mari verzi, verzi-tulburi, lături-de-pește cum le zice românul, genați și sprâncenați, cu privirea cam rătăcită. Să fi fost alții nurii ce țesură mreaja în care fu prinsă inima ducelui? — se poate; e netăgăduit însă că, împărtășită de amândoi deopotrivă, o pătimășă iubire se aprinse între floarea-de-maidan și Făt-frumosul în ființa căruia se resfrângeau, întrunite, strălucirile a două cununi împărătești. Rămăsese lucru hotărât ca, după război, Pena să-și urmeze domnul și stăpânul în Rusia. Leuchteberg s-a dus să moară ca un cruciat în Balcani. I-am însoțit trupul până la Prut. În seara de 19 octombrie, șaptezeci și șapte, trenul mortuar, cu un vagon preschimbat în paraclisarză tor unde, între o risipă de făclii și de candelă, preoți în odăjdii și cavaleri-garzi în platoșe poleite privegheau racla ascunsă sub flori a eroului, a trecut prin București oprindu-se numai câteva clipe pentru a primi onorurile. Din mulțime se ridică un țipăt sfâșietor și o femeie căzu grămadă. Ați înțeles cine era. Când s-a deșteptat, a trebuit s-o lege.

Sunt de atunci treizeci și trei de ani.

Concursul Interjudețean de Surprize și Dificultăți Stilistice „Mihail Sebastian” – Ediția a XXII-a

Clasa a XII-a

Există puncte de convergență și divergente în conținutul fragmentelor de schiță – nuvelă – roman ? Argumentați pro și/sau contra, într-un eseu de circa 400 de cuvinte, raportul dintre bonomie și declin în atmosfera pitorească, de umor și de poezie, a Bucureștiului de altădată.

- Domnilor - zice Costică - trebuie să știți că, grație întâmplării fericite că v-am întâlnit, mi-au fugit din minte niște idei foarte negre... Dacă, adineaori, nuntârneam pe nenea Iancu, mergeam, cum eram de plictisit, drept la gară, să mă arunc sub roatele primului tren la-ndemână. Vă mulțumesc... Sunteți salvatorii vieții părintelui copiilor soției mele, care era să citească mâine, la Câmpulung, în Universul, încă o nouă tragică sinucidere la stația B.M.!... Ei bine, faptul acesta, că, din fericire, v-am întâlnit, combinat cu faptul, nu mai puțin fericit, că astăzi este ziua mea onomastică, sf. împărați Constantin și Elena, ne obligă: pe mine să vă rog, iar pe dv. să primiți, a face eu cinste astă-seară.

Îl sărutăm cu toții și, care mai de care, îi urăm:

- La mulți ani, Costică! cu noroc, sănătate și veselie!... Și cinstit socru, dragă Costică!

Pe urmă, din parte-mi, îi cer scuze că am uitat să-l felicit, fiindcă, necâzând sub prescripțiile legii repausului dominical, nu țin niciodată socoteala sfinților.

Costică se-ntoarce-n loc și deodată, vesel ca totdeauna, strigă:

- Băiete! aperitive, lista și răcitori în lege! să vie!

Știu c-am petrecut!...

Ce chef!... și, dacă trebuie să fim dreți, Costică a plătit de două ori petrecerea improvizată - și cu bani și cu spirit - ce vervă!... Din când în când, constatând că lăsam "să se răcească" paharele noastre pline, ne strigă, ridicind pe al său:

- Jos repausul dominical!... Să lucrăm!... lucrați, domnilor!

Iar noi, împărtaşind părerile lui, lucram cu stăruință... Ce activitate!

Cinci ore fără-ntrerupere, pe nerăsuflate...

Cam pe la deșteptatul rânduricilor - țal!... Aperitive, 18; baterii, 8; șampanii, 12, și 22 pachete de regale... și 5 rânduri de marghilomane.

Foarte - cum m-aș putea exprima în termeni mai aleși, adică mai potriviți? - foarte... gata, coborâm frumos, însă pe tăcute - nu o tăcere lugubră, totuși solemnă... Ne reculegem.

Ajungem jos, unde moțăie câțiva birjari, pândindu-și prada matinală; ne oprim puțin, să aspirăm până-n adânc praful sănătos ridicat spre firmament de târnul municipal.

Costică, după o sforțare eroică, întreabă:

- Un'e me'gem?

Noi medităm un moment... Eu ridic din umeri... Ceilalți, ca și mine.

- Bi'jar!

Și, câte doi, câte doi, binișor, ne-am așezat frumușel în trei birji. Eu cu Costică pornim în frunte... Zic, eu acuma, lui Costică:

-Un'e me'gem?

Costică ridică din umeri, și pe urmă mă sărută; îi plătesc prompt cu aceeași monedă.

Din Covaci, apucăm la dreapta-n sus pân Șelari; din Șelari, apucăm la dreapta pân Lipscani; din Lipscani, la stânga - și Costică mă sărută și zice:

- Eș' du'ce, 'ne Iancule!

- Sân' tu'tă, Co'tică!

- Tu'tă du'ce, 'ne Iancule!

Și râzi... Și, dând să mă pupe încă o dată, nu știu cum face, că-mi ridică pălăria, care-mi zboară afară din trăsură, înapoi spre Iordache.

- Bi'jar!... pă'ria lu'nea Iancu!

Oprim... Birjarul mi-aduce pălăria. Costică mi-o pune pe cap... mai îndesat... ca să nu-mi mai zboare... Și râzi... Și ne pupăm du'ce...

Dar unde ne aflăm? Pe bulevardul Colței, aproape de Piața Victoriei.

- Une'e me'gem, mă, 'mboule?... știi? întreabă Costică pe birjar.

- La Lăptărie, conașule; cum să nu știu?

- E 'mb'avo! i răspunde Costică; și pe urmă cătră mine: auzi ce ide' f'umoasă a'avut 'mbou!

Dar celelalte două birji nu se văd în urma noastră.

- Ne-a t'ădat, ca niște lași, ne' Iancule!

Aerul de la Șosea ne face mult bine. Ajungem la Lăptărie. Plin!

Acolo, cei patru amici, care au sosit, prin Calea Victoriei, înaintea noastră, ne așteaptă; ei nu puteau crede că i-am trădat ca niște lași.

Câte un pahar de șampanie, la botul calului! - etc.!! etc.!!!

Se face ziuă... Rândurelele au și plecat la vânătoare... Reintrăm în Capitală, în căutarea unui jvarț cu cognac fin... Am găsit...

Ciudat efect face cafeaua tare!... Ni s-a dezlegat limba... Ieșim... E lumină mare... O aglomerație... Un accident?... Să anunțăm Salvarea!... Ne apropiem...

Un cetățean șade jos pe marginea trotuarului și nu vrea să se scoale, cu toate insistențele sergentului.

- Ce e? întreb pe sergent.

- E repausul duminical, domnule: nu mai poate umbla; trebuie să-l ridic de aici, să nu-l calce vreo trăsură... Haide, sus!

Și dă să-l ridice; cetățeanul se lasă greu din balamale, scapă din brațele omului ordinii și se așează iar la loc. Îl privesc de aproape... Îl cunosc... Este un excelent culegător tipograf, om în vârstă și foarte cumsecade. Zic:

- Scoală, monșer, nu face pentru d-ta să te dai în spectacol... ești om serios, tată de familie...

- Ba, pe tat'to! răspunde el.

- Îmi pare rău - adaog eu - că n-ai înțeles bine morala mea...

- Ba am înțeles; dar vorba mea e: unde găsim noi acum ciorbă de burtă?

- D-tale ți-ar trebui acum un jvarț cu cognac fin... nu știi ce bine ți-ar face!

- Moft!... am băut jvarț la Comșa... ciorbă de burtă! n-auzi?

Dar Costică, foarte-ncântat de vorbele acestea, zice:

- N'ne Iancule, schembea!, ca'va s'zică?... știi că are o idee frumoasă! hai la o schembea!

L-am suit pe cetățean în birje și am pornit la piață. Pe drum cetățeanul dormea strașnic în brațele lui Costică.

- Uite la el, în ce hal! zice Costică... Uite, domnule, efectele nenorocite ale repausului duminical!

I. L. Caragiale – „Repausul duminical”

...Sura lipsește cu copilul de mult d-acasă.

Leiba iese în ușa dughenii să se uite în calea ei.

Pe ulița mare e o circulație vie, o nentreruptă fișitură de roate pe răzoare¹, acompaniată de ciocăniturile ritmate ale trapătului de potcoave pe luciul asfaltului.

Deodată însă circulația se oprește, și dinspre Copou se văd venind o grămadă de oameni, gesticulînd și strigînd foarte mișcați. Mulțimea pare că escortează pe cineva: militari, o streajă și fel de fel de public. La toate ferestrele caselor, la toate ușile dughenelor se înghesuiesc privitorii curioși.

„Aha! gîndește Leiba, o pus iar mîna pe un talhar!”

Cortejul se apropie. Sura se dezlipește din mulțime și urcă lîngă Leiba pe treptele crîșmii.

„Ce e, Sură?” întreabă el.

¹ Resorturi (etimologie populară).

„E un nebun scăpat de la Golia.”

„Să închidem dugheana, să nu deie peste noi...”

„E legat acum bine; dar adineaori scăpase. S-a bătut cu toți soldații... Pe un jidan, pe care un *goi* răutăcios din mulțime l-a îmbrincit peste nebun, nebunul l-a mușcat de obraz.”

Leiba de pe trepte vede bine; cu o treaptă mai jos, privește Sura cu copilul în brațe.

Este în adevăr un nebun furios, pe care-l țin câte doi oameni de fiecare parte; pumnii i sunt strâns legați unul peste altul cu o curea tare. E un om cu o cherestea uriașă: un cap ca de taur, părul negru, des, barba și mustățile aspre și împislite. Prin cămașa-i sfișiată de luptă, se vede pieptul lat, acoperit ca și capul de un stuf de păr. E cu picioarele goale; gura i-e plină de sînge, și stupește mereu firele pe care le-a smuls cu dinții din barba jidanului.

Toată lumea s-a oprit... De ce?

Jandarmii dezleagă minile nebunului. Mulțimea se dă într-o parte făcînd un loc larg împrejurul lui. Nebunul dă un ocol cu ochii și-și oprește privirile care ard spre ușa lui Zibal; scrișnește din dinți, se repede țintă pe cele trei trepte, și-ntr-o clipă, apucînd în palma dreaptă capul copilului, în cea stîngă pe al Sarei, le izbește pe unul de altul cu atîta putere că le confundă ca pe niște ouă moi...

Un zgomot s-aude, o trosnitură care cu nimic nu se poate compara, la întîlnirea celor două titve smăcinate una de alta.

Leiba, cu inima înmodată, ca un om ce cade dintr-o nemăsurată înălțime, dete să tipe:

„O lume întreagă mă lasă cu dinadinsul pradă unui nebun!”

Dar glasul mut nu se supuse voinții.

— Scoală, jidane! strigă cineva trosnind tare cu o nua pe masă.

— Proastă glumă! zise Sura din pragul crîșmii; să sparii așa omul din somn, tărănoii mojie!

Leiba sări drept în picioare.

— Te-ai spăriet, jidane? întrebă rîzînd glumețel. Dormi la nămie, ai?... Scoală că-ți vin mușterii... sosește harabaoa poștii.

Și, după prostul său obicei, care irita rău pe jidan, voi să apuce pe Zibal în brațe să-l gîdile.

— Lasă-mă-n pace! strigă hangiuul smucindu-se și îmbrîncindu-l cu toată puterea. Nu vezi că sunt bolnav? Lasă-mă-n pace!

Diligența sosește în sfîrșit cu aproape trei ceasuri de întîrziare. Sunt doi călători, care se așază împreună cu conductorul, pofțit de ei, la aceeași masă.

Din convorbirea călătorilor se lămurea bine împrejurarea. La tactul¹ de mai sus al poștii, se întîmplase peste noapte o călcare cu omor în hanul unui jidov. Hangiuul omorît ținea și schimbul cailor. Tîlharii îi furaseră, și pînă să se găsească alții în sat, călătorii curioși putuseră cerceta în voie teatrul crimei.

Cinci victime. Dar amănuntele! Dacă nu s-ar fi găsit casa prădată, s-ar fi crezut că a fost o cruntă răzbunare, sau fapta nebuniei religioase. În anecdotele despre sectarii iluminați, se povestesc cîteodată executări de așa absurdă sălbăticie.

Leiba tremura scuturat de un puternic acces de friguri și asculta aiurit.

Apoi urmă ceva, care trebuia neapărat să umple de respect pe conductor. Tinerii pasageri erau doi studenți, unul în filozofie, altul în medicină: mergeau să petreacă sărbătorile în orașul lor natal. Între ei se încinse o înaltă dezbatere academică despre crimă și cauzele ei, și dacă trebuie să fim drepti, medicinuistul era mai bine preparat decît filozoful.

Atavismul... Alcoolismul cu urmările-i patologice... Viții de concepție... Deformarea... Pahudismul... Apoi

¹ Sau *takt*: stație.

nevroză! Atîtea și atîtea euceriri ale științei moderne... Dar cazul de reversie!

Darwin... Haeckel... Lombroso...

La cazul de reversie, conductorul face niște ochi mari, în cari strălucește o profundă admirație pentru euceririle științei moderne.

— Este evident, adaogă medicinuistul. De aceea, criminalul propriu-zis, luat ca tip, are brațele peste măsură lungi și picioarele prea scurte, fruntea îngustă și turtită, occiputul tare dezvoltat; chipul lui e de o caracteristică asprime și bestialitate, bătătoare la ochii deprinși; e un rudiment de om; e, cum am zice, fiara, care de-abia de curînd a reușit să stea numai pe labelle dinapoi și să-și ridice capul în sus, spre cer, către lumină!

La vîrsta de douăzeci de ani, după atîta emoție, după o bună ospătare cu un vin așa de bine născut și așa de bine crescut ca vinul lui Zibal, o frază de o nuanță lirică, fie chiar din partea unui medicinuist, șade bine.

Entuziaștul tînăr, între Darwin și Lombroso, găsisese vreme să miroasă și puțin Schopenhauer — „spre cer, către lumină!”

Zibal era departe de a fi priceput „luminosă” teorie. Pentru înțîia oară poate, în aerul umed al Podenilor, se rostogoleau așa de înalte vorbe, așa de nobile subtilități de gîndire.

Ceea ce pricepuse însă Leiba mai bine decît oricine, mai bine decît chiar conferențiarul, era ilustrația izbitoră a teoriei; cazul de reversie el îl cunoștea în carne și în oase: era portretul lui Gheorghe. Acest portret, din care pînă mai adineaori păstra numai trăsăturile fundamentale, i se redeștepta acum în spirit cu o perfectă palpabilitate pînă în cele mai neînsemnate amănunte.

Diligența era departe. Leiba o urmărise cu privirile pînă ce, cotînd la stînga, ea se pierduse pe după

deal. Soarele scăpătase și el după coasta de la apus, și seara începea să-mpăienjinească dulce formele din valea Podenilor.

Hangiuul, posomorît, se puse să rumege în minte tot ce auzise.

...În tăcerea nopții, pierduți în întuneric, un bărbat, două femei și doi copii fragezi, smulși fără veste din brațele binefăcătorului somn de mina fiarei cu chipul omenesc și jertfiți unul cîte unul... Tipetele nebune ale copilului retezate de junghiul care-i despica pîntecele... Gîtul spart de secure, prin deschizătura căruia iese, după fiecare gilgîtură de sînge, o horcăială surdă... Și cea din urmă jertfă, care, năucită într-un ocol, asistă la toate astea așteptîndu-și rîndul... Proceșul mai grozav decît execuția, jidanul fără apărare în mina *goilor*... țestele prea slabe pentru minile năprasnice ale nebunului de-adineaori.

Buzele lui Leiba, fripte de friguri, urmau machinal gîndul tremurînd repede. O scuturătură puternică îl apucă dintre spete; el intră cu pasul împleticit în gangul hanului.

„Fără îndoială — gîndește Sura — Leiba nu e bine deloc, e tare bolnav; Leiba are «idei la cap»... Căci ce înțeles poate avea tot ce face el de cîteva zile și mai ales ce a făcut astăzi?”

Crîșma a închis-o înainte de aprinsul luminărilor, tocmai cînd se isprăvea *șabăsul*. De trei ori au bătut mușterii în ușa dughenii, strigînd cu glasuri cunoscute să le deschiză. La fiecare bătaie, el a tresărit și a oprit-o șoptindu-i încet și cu ochii sperioși:

— Nu te mișca... Nu voi să întrec *goi* aici.

I. L. Caragiale — „O făclie de Paște”

Mă îmbrăcai și ieșii. Era spre căderea iernii, o vreme de lacrimi. Deși nu plouase, tot era ud; jgheburile plângeau, ramurile copacilor desfrunziți picurau, pe tulpine și pe grilaje se prelingeau ca o sudoare rece, stropi groși. Țsta e timpul care îndeamnă cel mai mult la băutură; rarii trecători ce se prefirau prin ceață erau mai toți afumați. Un lungan, coborând prispa unei cârciumi, căzu grămadă și nu se mai sculă.

Întorsei capul dezgustat. Birtul ales pentru acea seară fiind tocmai în Covaci, luai o birjă, lucru cuminte, deoarece, la sosirea mea, ceilalți mosafiri erau la a doua țuică, iar oaspetele la a treia. Mă arătai mirat că se înființaseră cu toții așa devreme; Pantazi însă mă lămuri că el venise de-a dreptul de-acasă, iar Pașadia cu Pirgu de-a dreptul și ei de la „club“, vremea fiind prea urâtă ca să mai zăbovească la aperitive.

Pantazi porunci încă un rând de țuici. Dar voia bună ce ne urarăm, ciocnind, lipsea cu totul. Mă temui să nu adorm iar. În sala unde grosolana petrecere negustorească pornise să se înfierbânte — era într-o sâmbătă — masa noastră avea aerul unui ospăț de înmormântare. Borșul cu smântână și ardei verde fu sorbit în tăcere. Nici unul din meseni nu ridica ochii din taler. Pirgu, îndeosebi, părea frământat de o mâhnire neagră. Aș fi deschis eu vorba dacă lăutarii n-ar fi început un vals care era una din slăbiciunile lui Pantazi, un vals domol, voluptos și trist, aproape funebru. În legănarea lui molatecă pâlăia, nostalgică și sumbră fără sfârșit, o patimă așa sfâșietoare că însăși plăcerea de a-l asculta era amestecată cu suferință. De îndată ce coardele încălșate porniseră să îngâne amara destăinuire, sub vraja adâncă a melodiei, întreaga sală amuțise. Tot mai învăluită, mai joasă, mai înceată, mărturisind duioșii și dezamăgiri, rătăciri și chinuri, remușcări și căințe, cântarea, înecată de dor, se îndepărta, se stingea, suspinând până la capăt, pierdută, o prea târzie și zadarnică chemare.

Pantazi își șterse ochii umezi.

— Ah! zise Pirgu lui Pașadia, făcându-și privirea galeșă și glasul dulceag, ah! cu valsul ăsta țin să te duc la lăcașul cel din urmă, cât mai curând; cred că n-ai să mă faci s-aștept mult încă această sărbătoare a tinerețelor mele. Ce frumos are să fie, ce frumos! Și eu beat, cu nenea Pantazi, voi stoarce întristatei adunări lacrimi fierbinți luându-mi, în cuvinte mișcătoare, rămas bun de la în veci neuitatul meu prieten.

Pașadia nu zise nimic.

— Da, urmă Pirgu, leșinându-și și mai mult glasul și privirea, are să fie atât de frumos! Eu am să-ți duc căvălăriile pe pernă. Și, la șapte ani, la parastasul cel mare, când au să te dezgroape, rămășag pun că au să te găsească tot dichisit, tot scorțos, tot fercheș, fără un fir de păr alb, murat în argint-viu și în spirt ca un gogoșar în sare și în oțet.

Dar Pașadia nu-l asculta, se gândea aiurea. Scăpa de data asta Pirgu și mi-era necaz, deoarece n-aveam ochi să-l văd.

Rămânând de tânăr singur în București, de capul meu, mă ferisem să intru-n cârd cu oricine, așa că din restrânsul cerc al cunoștințelor mele, alese toate pe sprânceană, Gorică Pirgu n-ar fi făcut niciodată parte dacă n-ar fi fost tovarășul nedespărțit al lui Pașadia, de care aveam o evlavie nemărginită.

[...]

Pantazi plăti, împărțind bacșișuri grase băieților și lăutarilor. Plecarăm. Dar la ieșire, trăsura închisă care îl aștepta pe Pașadia în ulicioara îngustă din fața birtului nu putu să miște înainte din pricina unui ghem de oameni ce, în râsete și țipete, se rostogoli până lângă noi. În mijlocul învălmășelii, urlând ca o fiară, o femeie se lupta cu trei vardiști țepeni ce abia puteau s-o dovedească. Pomenindu-ne cu ea aproape în brațe, tuspătru deterăm un pas înapoi.

Bătrână și veștejită, cu capul dezbrobodit și numai zdrențe toată, cu un picior desculț, ea părea, în turba-i cumplită, o făptură a iadului. Beată moartă, vărsase pe ea și o trecuse

nepuțința, ceea ce umplea de o bucurie nebună droaia de derbedei și de femei pierdute ce-i făceau alai strigând: „Pena! Pena Corcodușa!“

Băgai de seamă că Pantazi tresări deodată și păli. Dar, la vederea noastră, Corcodușa fu cuprinsă de o furie oarbă. Ce ne fu dat să auzim ar fi făcut să se cutremure inima cea mai păgână. Pirgu însuși rămase cu gura căscată.

— Ascultă cu atenție și memorizează, îi șopti Pașadia, ai ocazia să-ți completezi educația de acasă.

Vardiștii îndepărtară bețiva. Pantazi intrase în vorbă cu o fetiță ce, zâmbind, își ațintise tot timpul asupra acelei triste priveliști a nemerniciei omenești uitătura vioaie și semeată, întrebând-o dacă știa cine era ticăloasa bătrână care acum se trântise în mijlocul podului, ca ursul, și nu mai voia să se scoale.

— E Pena Corcodușa, răspunse fetița. S-a îmbătat iar. Când e trează e cumsecade, dar dacă se ciupește, face urât.

După ce-i strecură ceva în mână, Pantazi o mai descusu pe fată. Aflarăm că Pena trăia pe lângă Curtea-veche, sta la biserică la pangar, făcea treabă prin piață. Îndeletnicirea ei de căpetenie era să scalde morții. Fusesse și la balamuc mai demult.

Cu mare caznă vardiștii izbutiseră să o ridice. Când se văzu în picioare și dete iar cu ochii de noi, se zbârli din nou, gata să reia de-a capul prietenoasa-i întâmpinare, fiind însă smucită se înecă și glasul i se pierdu în bolboroseli.

— Crailor, ne mai strigă totuși. Crai de Curtea-Veche.

Vorbise prin ea oare altcineva, de altădată — cine știe? Dar ca această zicere uitată, demult scoasă din întrebuințare, nimic pe lume nu cred să-i fi putut face lui Pantazi atâta plăcere. I se luminase fața, nu se mai sătura de a o rosti.

— E într-adevăr, recunosc Pașadia, o asociație de cuvinte din cele mai fericite; lasă pe jos „Curtenii calului de spijă“, cu aceași însemnare, din vremea lui Ludovic al treisprezecelea.

Are ceva ecvestru, mistic. Ar fi un minunat titlu pentru o carte.

— Nefericită Pena, murmură Pantazi cu melancolie, după un răstimp de tăcere, sărmană ființă, aș fi crezut eu să te mai întâlnesc? De câte nu-mi aduci aminte!

[...]

Abia se isprăvea masa, că lui Pirgu i se și făcea de ducă. Îi era omului sete. Se găseau pe atunci, slavă Domnului, și nu scumpe, vinuri de Bordeaux și de Bourgogne să fi făcut cinste unui ospăț regesc. Lui Gorică nu-i erau însă pe plac, el vrea un vin mai ușor, vin indigen, vin de grădină, descoperea el câte unul grozav și ne căra, prin cine știe ce fund de mahala, să ne cătrănească cu vreo poșircă mucegăită și tulbure. Adevărat lup de mare, Pantazi bea ce-i da de gură, mai lesne chiar decât Pașadia care nu băutura căuta, ci larmă, lumină, lume. De acolo plecam să încercăm alt vin; și-aducea el aminte de niște ravac nebun, la prispa înaltă, sau de niște sânge-de-iepure, să dai cu căciula-n câini. Între două cârciumi, luam o cafea la Proțăpeasca sau la Pepi Șmaroț și mai stam de vorbă cu fetele la un pahar, cât rostuia Pirgu pentru Pașadia sau altcineva vreo întâlnire pe a doua zi. Ne suiam uneori nițel la „club“, unde Pașadia ținea câteva lovituri la drum-de-fier, din picioare, la iuteală; aceasta însă rar, femeilor și cărților fiindu-le hărăzite ceasurile dinaintea cinei. La popasul al treilea începea cheful cu temei, pe răpunere. În jurul nostru foiau și forfoteau sinistre jivinele strejinopfi ale orașului. Cu ele Gorică se simțea la largul său, își da drumul. Ca argintul-viu, el aluneca de la masă la masă, stârnea hohote de râs, mulțumită lui chiolhanul prindea chiag și se înfierbânta; el spunea lăutarilor ce să cânte, le da de băut, se pupa cu ei în gură, apoi îi lua la înjurături și la palme. De altfel, cam de obicei, spre dimineață se lăsa cu bătaie. Străini de tîmbălăul care se umfla sălbatic, Pantazi și Pașadia-și urmau în tăcere visarea ca și cum s-ar fi aflat la mii de poște departe, ceea ce părea că le-o tulbură era tocmai liniștea. Și ceva ciudat iarăși, când se întâmpla să nu vie Pirgu — avea de moșit vreo poliță cu maimuță, sau se încurca la dardăr cu Mehtupciu — atunci chiar dacă mergeam pe unde fusesem cu dânsul, moșăiam cu paharele dinainte, tot ce vedeam rămânea șters și fără viață, acelei lumi de noapte însuflețitor fiindu-i numai el, el, întruparea vie a însuși sufletului spurcat și scârnav al Bucureștilor. De aceea îl urmam fără vorbă; cu dânsul am târbăcit, pe lapoviță și pe zloată, clisa ulițelor fără caldarâm și fără nume de pe la margini, prin funduri de maidane pline de gunoaie și de mortăciuni, am intrat pe brânci aproape, în zăpușala chițimiilor scunde, cu pământ pe jos și spoite tot așa proaspăt ca țișăncile ce, în flenderițe roșii sau galbene și desculțe, legate numai cu o vipușcă de cârpă sub genunchi, se dădeau acolo parlagiilor și mățarilor pe o băncuță, o cinzeacă de trăscau sau un pac de mahorcă. Și cu toate că nu mergeam în familii, am izbutit să coborâm și mai jos... Adăstam apoi în piață, la ciorba de burtă, până în revărsatul zorilor.